

Rustoordlaan 16-20 te Eefde

- Nader onderzoek naar vleermuizen en gierzwaluw-

Opdrachtgever	mRO 't Zand 30 3811 GC Amersfoort
Data veldbezoeken	Diverse data 2017
Kenmerk rapport	N2017.085- Nader onderzoek Rustoordlaan 16-20 te Eefde
Datum rapport	22 september 2017
Auteur	ing. J.M. de Wever

EcoTierra-ecologisch adviesbureau
Postadres: Margijnenenk 12, 7415 JZ Deventer
Bezoekadres: Loods570- Oostzeestraat 2, 7411 MD Deventer
www.ecotierra.nl
info@ecotierra.nl
0570-597418

Draagvlak voor natuur is de basis voor natuurbescherming

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever en is zijn eigendom. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, digitale kopie of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven. EcoTierra- ecologisch adviesbureau is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van EcoTierra- ecologisch adviesbureau; opdrachtgever vrijwaart EcoTierra- ecologisch adviesbureau voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING

1 INLEIDING	5
1.1 AANLEIDING	5
1.2 DOELSTELLING	5
1.3 VOLLEDIGHEID ONDERZOEK	5
1.4 GELDIGHEIDSDUUR RAPPORT	6
2 ONDERZOEKSOPZET	7
2.1 BRONNENONDERZOEK	7
2.2 VELDBEZOeken	7
3 SITUATIEBESCHRIJVING	9
3.1 ONDERZOCHT GEBIED	9
3.2 VOORGENOMEN INGEPEN	9
4 BEVINDINGEN ONDERZOEK	10
4.1 BEVINDINGEN BRONNENONDERZOEK	10
4.2 BEVINDINGEN VELDBEZOeken VLEERMUIZEN	10
4.3 BEVINDINGEN VELDBEZOeken GIERZWALUW	12
5 EFFECTENBEOORDELING	13
5.1 EFFECTEN VLEERMUIZEN	13
5.2 EFFECTEN GIERZWALUW	14
5.3 ALGEMENE ZORGPLICHT	14
5.4 VOLLEDIGE UITSLUITING AANWEZIGHEID	14
6 CONCLUSIE	16

BIJLAGEN

1. Wettelijk kader;
2. Factsheet vleermuizen;
3. Factsheet gierzwaluw (Vogelbescherming Nederland);
4. Lijst jaarrond beschermde nesten vogels;
5. Literatuurlijst.

SAMENVATTING

In opdracht van mRO heeft EcoTierra- ecologisch adviesbureau een nader onderzoek naar vleermuizen en de gierzwaluw uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming.

De onderzoekslocatie ($\pm 1.990 \text{ m}^2$) ligt aan de Rustoordlaan 16 - 20, gelegen in de kern van Eefde. De onderzoekslocatie is bebouwd met twee woonhuizen en een schuur. Het meest oostelijk gelegen woonhuis, nummer 16, bestaat uit twee lagen. Het westelijk gelegen woonhuis is een twee onder één kap woning (nummers 18 en 20). De schuur is noordelijk ten opzichte van nummers 18 en 20 gelegen en bestaat uit twee grote ruimtes. Tevens staat op het terrein een vervallen houten stal en een stoomkelder.

De initiatiefnemer is voornemens de onderzoekslocatie te herontwikkelen en te herverdelen tot bouwkavels. Het terrein wordt als bouwkavels verkocht. Aan de noordzijde komen twee kavels voor twee-onder-één kapwoningen en aan de zuidzijde twee kavels voor twee-onder-één kapwoningen of vrijstaande woningen. Ten behoeve van deze herontwikkeling wordt de bestaande bebouwing gesloopt en de vegetatie gerooid.

De aanleiding voor onderhavig onderzoek is de conclusie uit de rapportage van de quickscan flora en fauna die in 2016 is uitgevoerd op onderhavige locatie. In deze rapportage (quickscan flora en fauna Rustoordlaan 16 - 20 te Eefde, Econsultancy, november 2016) wordt een nader onderzoek naar vleermuizen (laatvlieger en gewone dwergvleermuis) en de gierzwaluw aanbevolen.

Onderhavig onderzoek is gebaseerd op een bronnenonderzoek en diverse veldbezoeken. Deze veldbezoeken hebben op diverse data in 2017 plaatsgevonden.

De onderzoeken zijn conform de vigerende onderzoeksprotocollen en kennisdocumenten van BIJ12 en in de juiste periode en onder geschikte weersomstandigheden uitgevoerd, zodat de te verwachten soorten waargenomen konden worden.

Voor de onderbouwing van de conclusies dient hoofdstuk vijf geraadpleegd te worden.

Op basis van de nadere onderzoeken kan worden geconcludeerd dat er procedurele gevolgen zijn aangaande het project.

- Er dient een ontheffing Wet natuurbescherming te worden aangevraagd voor de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger;
- Er dienen onder andere mitigerende maatregelen te worden genomen en een projectplan en werkprotocol te worden opgesteld;
- Voor de gierzwaluw wordt een ontheffing Wet natuurbescherming niet noodzakelijk geacht omdat er geen overtreding van de verbodsbepalingen wordt verwacht;
- De zorgplicht is altijd van toepassing;
- De aanbevelingen in de quickscan flora en fauna dienen nageleefd te worden.

1 INLEIDING

In opdracht van mRO heeft EcoTierra- ecologisch adviesbureau een nader onderzoek naar vleermuizen en de gierzwaluw uitgevoerd in het kader van de Wet natuurbescherming.

1.1 Aanleiding

De initiatiefnemer is voornemens de onderzoekslocatie te herontwikkelen en te herverdelen tot bouwkavels. Het terrein wordt als bouwkavels verkocht. Aan de noordzijde komen twee kavels voor twee-onder-één kapwoningen en aan de zuidzijde twee kavels voor twee-onder-één kapwoningen of vrijstaande woningen. Ten behoeve van deze herontwikkeling wordt de bestaande bebouwing gesloopt en de vegetatie gerooid.

De aanleiding voor onderhavig onderzoek is de conclusie uit de rapportage van de quickscan flora en fauna die in 2016 is uitgevoerd op onderhavige locatie. In deze rapportage (quickscan flora en fauna Rustoordlaan 16 - 20 te Eefde, Econsultancy, november 2016) wordt een nader onderzoek naar vleermuizen (laatvlieger en gewone dwergvleermuis) en de gierzwaluw aanbevolen.

1.2 Doelstelling

Het doel van het nader onderzoek is vast te stellen of de voorgenomen ingrepen een overtreding van de vigerende natuurwetten tot gevolg hebben aangaande vleermuizen en de gierzwaluw.

Om dit inzicht te verkrijgen worden, onder andere, de volgende vragen beantwoord;

- welke soorten maken gebruik van het plangebied?
- zijn er binnen het plangebied vaste verblijfplaatsen van vleermuizen en/of jaarrond beschermde nesten aanwezig?
- welke functie(s) heeft het plangebied voor de eventueel aanwezige soorten?
- hoeveel eventueel aanwezige jaarrond beschermde nesten zijn er aanwezig?
- zijn er significante vliegroutes en/of foerageergebieden in of nabij het plangebied aanwezig?
- wat zijn de gevolgen van de ingrepen (welke verbodsbepalingen worden overtreden) en zijn er mitigerende maatregelen te nemen om overtreding van de wet te voorkomen?
- dient er een ontheffing te worden aangevraagd?

1.3 Volledigheid onderzoek

Het vleermuizenonderzoek is onder andere uitgevoerd op basis van het 'Vleermuizenprotocol 2017. Tevens zijn de onderzoeksmethodes, zoals beschreven in de Kennisdocumenten gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en gierzwaluw van BIJ12 (versies 1.0, juli 2017) gehanteerd.

Door het hanteren van het vleermuizenprotocol, kennisdocumenten en overig goedgekeurde inventarisatiemethodes kan bij een eventuele zienswijze worden aangetoond dat de noodzakelijke onderzoeksinspanning is verricht. Mogelijk zijn er, ondanks de volledigheid van het onderzoek, exemplaren niet waargenomen. Ondanks de meerdere onderzoeksrondes blijft er sprake van momentopnamen.

1.4 Geldigheidsduur rapport

Voor Habitat- en Vogelrichtlijnsoorten dient maximaal drie jaar als geldigheidsduur te worden gehanteerd (wanneer er weinig (fysieke) verandering in de situatie heeft plaatsgevonden).

2 ONDERZOEKSOPZET

Om een goed beeld te verkrijgen hoe en of het plangebied gebruikt wordt door de genoemde soorten heeft er een bronnenonderzoek plaatsgevonden en is het plangebied vervolgens meerdere malen in 2017 bezocht in de daarvoor geschikte periodes en onder de juiste weersomstandigheden.

De onderzoeken zijn door de heren S. Westra en R. Mol van het ecologische adviesbureau Silvavir uitgevoerd. Dit bureau heeft ruime ervaring met het uitvoeren van onderzoeken naar vleermuizen en gierzwaluwen.

2.1 Bronnenonderzoek

Als basis dient de rapportage van Econsultancy ‘Quicksan flora en fauna Rustoordlaan 16 - 20 te Eefde, Econsultancy, november 2016’.

2.2 Veldbezoeken

Er is voor elke soort/ soortgroep een specifieke onderzoeksmethode gebruikt. De methodes worden in deze paragraaf beschreven.

Vleermuizen

Tijdens de schemeronderzoeken is met behulp van een batdetector, zaklamp en zoomcamera zoveel mogelijk concrete informatie verzameld met betrekking tot de aan- of afwezigheid van vleermuizen.

Het vleermuizenonderzoek bestaat uit twee onderdelen, namelijk een visuele inspectie bij daglicht (voor invallen schemer) en onderzoeken tijdens de schemeruren.

Tijdens de visuele inspectie worden opstallen en de toegankelijke openingen onderzocht op sporen die kunnen duiden op de aanwezigheid van vleermuizen. Tijdens de schemer/nacht onderzoeken wordt door middel en met behulp van visuele waarnemingen en een batdetector (Pettersson D230/ D240X) onderzocht of vleermuizen gebruik maken van het plangebied en de aanwezige opstallen.

Indien nodig worden time-expansion opnamen gemaakt met de batdetector om later de ultrasone geluiden te kunnen analyseren met behulp van het analyseprogramma Batsound. Voor soorten van het Myotis geslacht kan dit noodzakelijk zijn om tot een correcte determinatie te komen.

Het onderzoek in de avondschemer is bedoeld om uitvliegende exemplaren te kunnen waarnemen. Vleermuizen warmen gedurende de dag op in hun verblijfplaats en vliegen rond de schemer uit om op jacht te gaan naar insecten. In de ochtenduren keren ze terug naar hun verblijfplaats, zodat invliegende exemplaren waargenomen kunnen worden. Gedurende de onderzoeken wordt tevens gelet op sociale roepen en baltsgedrag.

Als richtlijn is het ‘Vleermuizenprotocol, maart 2017 gehanteerd, opgesteld door het Netwerk Groene Bureaus (NGB), de Zoogdiervereniging, het toenmalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN). Tevens dienen de kennisdocumenten gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis van BIJ12 als basisdocumenten.

De vleermuisonderzoeken zijn in de juiste periode en onder geschikte weersomstandigheden uitgevoerd, zodat eventueel aanwezige vleermuizen waargenomen konden worden. Dit houdt globaal in dat de temperatuur minimaal 7 °C en de windkracht maximaal 4 (5) Beaufort was. Tevens viel er niet meer dan lichte regen.

De avondonderzoeken zijn gestart voor de schemerinvall en tot circa 2 uur na zonsondergang uitgevoerd. De ochtendonderzoeken zijn ongeveer gestart twee uur voor zonsopgang. De onderzoeken in het kader van de paarverblijven zijn tot dieper in de nacht uitgevoerd en in sommige gevallen na zonsondergang gestart.

Gierzwaluw

Het onderzoek naar de gierzwaluw is uitgevoerd zoals beschreven in het Kennisdocument gierzwaluw van BIJ12 (versie 1.0 juli 2017). Dit kennisdocument schrijft drie onderzoeken in de periode 01 juni- 15 juli voor.

In de avonduren (vanaf circa 20.30 tot een half uur na zonsondergang) is gelet op exemplaren die terugkeerden naar hun nest of zogenaamd aan het “bouncen” waren (mogelijk nest). In de ochtenduren, na het vleermuizenonderzoek, is gelet op uitvliegende exemplaren.

Onderzoeksdata en informatie

Datum	Tijdstip	Onderzochte soort	Onderzochte functie	Weersgesteldheid
21-06-2017	Avond	Vleermuis/ gierzwaluw	Zomer-/ kraamlocatie/ nest	20°C, droog, 3 Bft, bewolkt
11-07-2017	Avond	Vleermuis/ gierzwaluw	Zomer-/ kraamverblijf/ nest	18°C, droog (na regen), 2 Bft, bewolkt
15-07-2017	Ochtend	Vleermuis/ gierzwaluw	Zomer-/ kraamverblijf/ nest	8°C, droog, 1 Bft, helder
16-08-2017	Avond	Vleermuis	Paar-/ winterverblijf (zomerverblijf)	19°C, droog, 1 Bft, helder
29-08-2017	Avond	Vleermuis	Paar-/ winterverblijf (zomerverblijf)	20°C, droog, 1 Bft, helder
11-09-2017	Overdag	Vleermuis	Paar-/ winterverblijf (zomerverblijf)	22°C, wisselvallig, 3 Bft, half bewolkt
21-09-2017	Ochtend	Vleermuis	Paar-/ winterverblijf (zomerverblijf)	12°C, droog, 1 Bft, licht bewolkt

Tabel 1: Onderzoeksdata en informatie veldbezoeken.

3 SITUATIEBESCHRIJVING

In dit hoofdstuk worden het plangebied en de ingrepen kort beschreven.

3.1 Onderzocht gebied

De onderzoekslocatie ($\pm 1.990 \text{ m}^2$) ligt aan de Rustoordlaan 16 - 20, gelegen in de kern van Eefde. De onderzoekslocatie is bebouwd met twee woonhuizen en een schuur. Het meest oostelijk gelegen woonhuis, nummer 16, bestaat uit twee lagen. Het westelijk gelegen woonhuis is een twee onder één kap woning (nummers 18 en 20). De schuur is noordelijk ten opzichte van nummers 18 en 20 gelegen en bestaat uit twee grote ruimtes. Tevens staat op het terrein een vervallen houten stal en een stoomkelder.

Afbeelding 1: Plangebied (bron: Luchtfoto uit rapportage Econsultancy).

3.2 Voorgenomen ingrepen

De initiatiefnemer is voornemens de onderzoekslocatie te herontwikkelen en te herverdelen tot bouwkavels. Het terrein wordt als bouwkavels verkocht. Aan de noordzijde komen twee kavels voor twee-onder-één kapwoningen en aan de zuidzijde twee kavels voor twee-onder-één kapwoningen of vrijstaande woningen. Ten behoeve van deze herontwikkeling wordt de bestaande bebouwing gesloopt en de vegetatie gerooid.

4 BEVINGINGEN ONDERZOEK

Hieronder worden de bevindingen van de onderzoeken besproken, allereerst de bevindingen van het bronnenonderzoek en vervolgens de bevindingen van het veldonderzoek.

4.1 Bevindingen bronnenonderzoek

Volgens de geraadpleegde rapportage van Econsultancy kunnen de soorten baard/brandts vleermuis, franjestaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis voorkomen in en nabij het plangebied.

Tevens zijn er meldingen van gierzwaluwen in de directe omgeving.

4.2 Bevindingen veldbezoeken vleermuizen

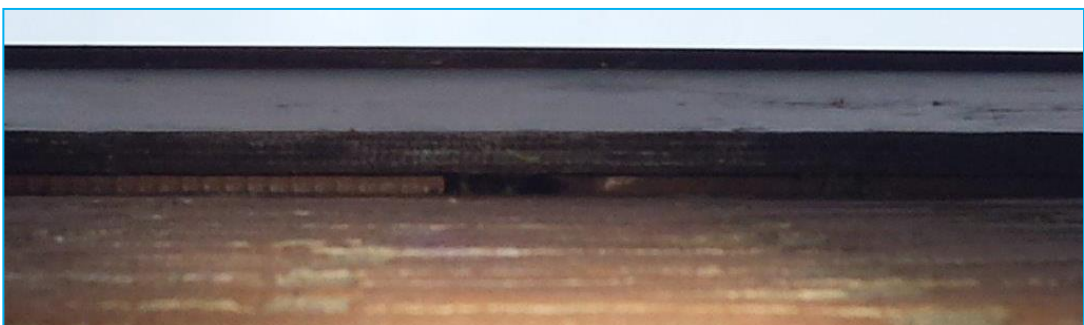
In deze paragraaf worden de bevindingen aangaande de uitgevoerde onderzoeken besproken.

Zomerverblijven

Aan de te amoveren opstallen zitten boeiboorden. De boeiboorden zijn circa 30 centimeter hoog en er is een ruimte aanwezig van enkele centimeters tussen boeiboord en muur. De ruimte achter de boeiboorden worden niet onderbroken door latjes of iets dergelijks, het betreft én grote ruimte (waar de vleermuizen zijn aangetroffen). In de muur achter deze boeiboorden zijn open stootvoegen (circa 30 stuks) aanwezig.

Tijdens meerdere onderzoeksrondes zijn vleermuizen waargenomen die achter de boeiboorden aanwezig waren. Ook vlogen enkele exemplaren uit of keerden in de ochtend terug naar deze locatie. Er zijn drie exemplaren gewone dwergvleermuis en een exemplaar laatvlieger waargenomen achter de boeiboorden. Tevens zijn er onder de boeiboorden uitwerpselen aangetroffen.

Tijdens één onderzoek was een gewone dwergvleermuis die achter het boeiboord zat opeens verdwenen zonder dat gezien is dat het exemplaar was uitgevlogen. Het vermoeden is dat het exemplaar in één van de stootvoegen is gekropen.

Afbeelding 2: Locatie waargenomen vleermuizen. Laatvlieger, Gewone dwergvleermuis.

Kraamverblijven

Er is binnen het plangebied geen kraamlocatie vastgesteld.

Paarverblijven

Er is tijdens de onderzoeken geen baltsgedrag van vleermuizen waargenomen. Tijdens het onderzoek van 21 september 2017 was er nog wel een exemplaar van gewone dwergvleermuis aanwezig achter het boeiboord, maar er is geen baltsgedrag van dit exemplaar aangetoond.

Winterverblijven

Het is nooit geheel uit te sluiten dat een zomerverblijf ook als winterverblijf (voor een enkel individu) gebruikt wordt (spouwmuur).

Er zijn geen zwermende groepen vleermuizen waargenomen, dus massawinterverblijven zijn niet te verwachten.

Foerageergebied en vliegroute

Er wordt door enkele individuen gewone dwergvleermuis gefoerageerd bij de vegetatie van het terrein. Er is echter geen sprake van een significant foerageergebied.

Er zijn geen vliegroutes aanwezig binnen het plangebied.

4.3 Bevindingen veldbezoeken gierzwaluw

Er zijn binnen het plangebied geen nesten van de gierzwaluw aangetroffen. Er zijn geen in-
dan wel uitvliegende exemplaren waargenomen. Tevens zijn er geen fecaliën aangetroffen
die kunnen duiden op een nestlocatie. Wel waren er exemplaren hoog in de lucht
aanwezig.

5 EFFECTENBEOORDELING

In het kader van de Wet natuurbescherming is nagegaan of vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen door de ingreep opzettelijk worden aangetast (verwijderd, ongeschikt gemaakt) of dat er kans bestaat dat de onderzochte soorten worden verontrust, verjaagd of gedood.

5.1 Effecten vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermde inheemse dieren zoals bedoeld in artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming op basis van het feit dat de soort is opgenomen in bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

Het juridisch kader voor de bescherming van de gewone dwergvleermuis is vastgelegd in artikelen 3.5 tot en met 3.9 van de Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op vleermuizen, onder andere:

1. Het is verboden vleermuizen in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden deze dieren opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze dieren te beschadigen of te vernielen.

(Bron: Kennisdocument gewone dwergvleermuis, BIJ12, versie 1.0, juli 2017).

Zomerverblijven

Er zijn zomerverblijven aangetoond voor meerdere exemplaren van de gewone dwergvleermuis en voor één exemplaar van de laatvlieger. Er lijken twee soorten verblijfplaatsen aanwezig te zijn, één achter de boeiboorden en één in de spouw, toegankelijk door middel van stootvoegen.

Door de beoogde ingreep gaan deze beschermde vaste verblijfplaatsen verloren. Vernietigen van een vaste verblijfplaats van een vleermuis is niet toegestaan bij de Wet natuurbescherming.

In dit kader zal er een ontheffing Wet natuurbescherming (soorten) moeten worden aangevraagd. In het kader van de ontheffingsaanvraag dient een projectplan te worden opgesteld. Tevens dienen er mitigerende maatregelen genomen te worden om de vaste verblijfplaatsen te vervangen. De te nemen maatregelen dienen te worden begeleid door een ecoloog en vastgelegd te worden in een werkprotocol.

Kraamverblijven

Er is geen kraamlocatie aangetoond. Deze functie zal door de beoogde ingreep derhalve niet verloren gaan.

Paarverblijven

Er zijn geen paarverblijven aangetoond. Deze functie zal door de beoogde ingreep derhalve niet verloren gaan.

Winterverblijven

In het Kennisdocument Gewone Dwergvleermuis wordt aangegeven: *Er mag zekerheidshalve vanuit gegaan worden dat een plek die als zomerverblijfplaats van een mannetje in gebruik is, tevens ook als winterverblijf wordt gebruikt.* Er dient derhalve mogelijk ook met deze functie rekening gehouden te worden. De locatie betreft echter geen massawinterverblijf.

Foerageergebied en vliegroute

Foerageerplekken en vliegroutes zijn alleen beschermd wanneer ze significant zijn voor het functionele leefgebied van de aanwezige vleermuizen. Hiermee wordt onder andere bedoeld dat bij vernietiging van desbetreffende foerageergebied of de vliegroute de vaste verblijf- of voortplantingsplaatsen ook niet meer zullen functioneren doordat de vleermuis vertrekt naar een andere locatie of doordat de locatie niet meer bereikt kan worden.

Er wordt gefoerageerd, maar in beperkte mate. Er zijn geen vliegroutes aangetoond. Significante aantasting van deze functies zijn derhalve niet aan de orde.

5.2 Effecten gierzwaluw

De gierzwaluw is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 3.1 van de Wet natuurbescherming op basis van het feit dat de soort is opgenomen in Bijlage II van de Vogelrichtlijn. De gierzwaluw staat vermeld op de lijst met vogelsoorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn (RVO, 2009). Op deze lijst vallen de gierzwaluwnesten onder categorie 2 “nesten van deze semikoloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar” (zie bijlage 5 Jaarrond beschermde nesten). De gierzwaluw staat niet vermeld op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels (2004).

De Wet natuurbescherming bevat een aantal verboden handelingen die van toepassing zijn op alle inheemse vogels. De wet verbiedt onder andere:

1. het opzettelijk doden of vangen van vogels (artikel 3.1 lid 1);
2. het opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten, rustplaatsen en eieren van vogels, of het wegnemen van nesten (artikel 3.1 lid 2);
3. het rapen en onder zich hebben van eieren van vogels (artikel 3.1 lid 3);
4. het opzettelijk storen van vogels (artikel 3.1 lid 4);
5. het bezit, het vervoer en de handel in vogels, dood of levend, dan wel delen of producten daarvan (artikel 3.2).

Er zijn geen jaarrond beschermde nesten van de gierzwaluw aanwezig binnen het plangebied. Tevens maakt het plangebied geen significant onderdeel uit van het functionele leefgebied. Er zijn derhalve geen negatieve effecten te verwachten aangaande deze soort.

Een ontheffing Wet natuurbescherming wordt niet noodzakelijk geacht omdat er geen overtreding van de verbodsbepalingen wordt verwacht.

5.3 Algemene zorgplicht

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. Eventueel aanwezige dieren dienen de kans te krijgen om te vluchten.

De zorgplicht houdt ook in dat er zoveel mogelijk rekening wordt gehouden met de periode waarin wordt gewerkt (buiten kwetsbare voortplantings- en overwinteringsperiode).

5.4 Volledige uitsluiting aanwezigheid

De onderzoeken zijn conform de vigerende protocollen en onderzoeksstrategieën uitgevoerd opdat aantoonbaar is dat er voldoende zorg in acht is genomen om de te verwachten soorten te kunnen waarnemen/ aantreffen. Het blijft echter natuur en het is nooit geheel uit te sluiten dat er, ondanks de voldoende onderzoeksinspanning, toch een exemplaar aanwezig is (in onderhavige situatie zal dit met name een vleermuis betreffen omdat deze een verborgen

leven leiden en regelmatig van verblijfplaats kunnen wisselen). Bij het aantreffen van een exemplaar dienen de werkzaamheden (rondom) direct gestaakt te worden en dient er een ter zake kundige ingeschakeld te worden.

6 CONCLUSIE

Op basis van het nader onderzoek is beoordeeld of er procedurele gevolgen zijn betreffende de vigerende (natuur)wetgeving.

Voor toelichting bij de conclusie dient hoofdstuk vijf geraadpleegd te worden.

Conclusie	
Soorten	Vleermuis Er zijn drie zomerverblijven van de gewone dwergvleermuis en één zomerverblijf van laatvlieger vastgesteld. → Door de ingrepen zullen deze verblijfplaatsen vernietigd worden; → In dit kader zullen er vervolgstappen/ maatregelen moeten worden genomen om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen.
	Gierzwaluw Er zijn geen jaarrond beschermde nesten aangetoond. → Er zullen door de beoogde ingrepen derhalve geen nesten verloren gaan. Tevens zal er geen aantasting van het functionele leefgebied plaatsvinden.

Op basis van de nadere onderzoeken kan worden geconcludeerd dat er procedurele gevolgen zijn aangaande het project.

- Er dient een ontheffing Wet natuurbescherming te worden aangevraagd voor de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger;
- Er dienen onder andere mitigerende maatregelen te worden genomen en een projectplan en werkprotocol te worden opgesteld;
- Voor de gierzwaluw wordt een ontheffing Wet natuurbescherming niet noodzakelijk geacht omdat er geen overtreding van de verbodsbepalingen wordt verwacht;
- De zorgplicht is altijd van toepassing;
- De aanbevelingen in de quickscan flora en fauna dienen nageleefd te worden.

BIJLAGE 1

WETTELIJK KADER

Hieronder wordt het wettelijke kader en de toepassing op ruimtelijke ingrepen beschreven aangaande onderzochte soorten

Wet natuurbescherming (Wnb)

De Flora- en faunawet zal op 1 januari 2017 overgaan in de nieuwe Wet natuurbescherming (Wnb).

De nieuwe wet dient ter vervanging van de Natuurbeschermingswet 1998, de Flora- en faunawet en de Boswet en heeft als doel te komen tot één integrale en vereenvoudigde regeling van de natuurbescherming. Hierbij is de Europese regelgeving als uitgangspunt genomen.

De Wet natuurbescherming kent een apart beschermingsregime voor soorten van de Vogelrichtlijn, een apart beschermingsregime voor soorten van de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern en het Verdrag van Bonn en een apart beschermingsregime voor andere soorten, die vanuit nationaal oogpunt beschermd worden. Elk van deze beschermingsregimes kent zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden. Alle vogels, in totaal ruim 700 soorten, zijn (beschermd). Daarnaast worden ongeveer 230 overige Europese en nationale soorten beschermd.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen

Bron: Brochure Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen, ministerie EZ, versie 1.3 december 2016).

Zorgplicht

De zorgplicht houdt in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet. De zorgplicht betekent niet dat er geen dieren mogen worden gedood, maar wel dat dit, indien noodzakelijk, op zodanige wijze gebeurt dat het lijden zo beperkt mogelijk is.

Vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermde inheemse diersoorten die in de Wet natuurbescherming opgenomen zijn in paragraaf 3.2 Wnb (bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, diersoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd). Op grond van de artikelen 3.5 lid 2 en 3.5 lid 4 is het onder meer verboden om beschermde inheemse diersoorten opzettelijk te verontrusten of voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen of te vernielen. Tot vaste rust- en verblijfplaatsen worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van (groepen) mannetjes bevinden. Belangrijke migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier (vooralsnog) ook onder.

Wanneer een gebodsbepaling van de Wnb wordt overtreden, dient men mitigerende maatregelen te nemen om het te verwachten negatieve effect zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen. Tevens dient er een ontheffing van de Wnb aangevraagd te worden.

Jaarrond beschermde nesten

Gierzwaluwen zijn beschermde inheemse diersoorten die in de Wet natuurbescherming opgenomen zijn in paragraaf 3.1 Wnb (EU-Vogelrichtlijn). Aangaande vogels is het volgens artikel 3.1 lid 2 verboden om opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren te vernielen of te beschadigen of nesten weg te nemen, volgens artikel 3.1 lid 4 en 5 is het verboden om opzettelijk vogels te verstoren, tenzij de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende soort.

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en, voor zover het geen nestvlinders betreft, het grootbrengen van de jongen.

Onder nest moet ook de inhoud en de functionele omgeving daarvan, voor zover het broedsucces van vogels daarvan afhankelijk is, worden inbegrepen.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken en gebruiken hun nest niet als vaste rust- of verblijfplaats. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van de Wnb.

Nesten van de gierzwaluw vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen'. Deze nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd. Derhalve is, bij overtreding van de verbodsbepalingen, ontheffing nodig van genoemde artikelen met betrekking tot de vaste rust of verblijfplaatsen van de soort.

De soorten zijn niet opgenomen in de het verdrag van Bern (bijlage II).

Wanneer een verbodsbepaling van de Wnb wordt overtreden, dient men mitigerende

maatregelen te nemen om het te verwachten negatieve effect zoveel mogelijk te beperken of te voorkomen. Tevens dient er een ontheffing van de Wnb aangevraagd te worden.

BIJLAGE 2
FACTSHEET VLEERMUIZEN

Vleermuizen zijn nachtdieren. Ze worden actief wanneer de schemer invalt. Overdag slapen de meeste vleermuizen, of ze houden zich bezig met lichaamsverzorging. In het najaar daalt het insectenaanbod en maken vleermuizen zich klaar voor een winterslaap. Vleermuizen hebben een netwerk van verschillende verblijfplaatsen door het jaar heen. Zo worden verblijfplaatsen als winterverblijf, kraamverblijf en/of paarverblijf gebruikt. Vleermuizen zijn globaal op te delen in gebouw- en boombewonende soorten. Vaste rust- en verblijfplaatsen van de gebouwbewonende soorten kunnen onder andere plekken onder dakpannen, spouwmuren en zolders zijn.

Potentiële verblijfplaatsen vleermuizen (bron: Handreiking verblijfplaatsen zoeken, Vleermuis Werkgroep Nederland).

Boombewonende soorten zijn te vinden in spechtengaten, holle oude bomen of achter loszittend boomschors.

Het gebruik van het soort verblijfplaats is afhankelijk van de soort. Zo zijn de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger echte gebouwbewoners. De rosse vleermuis is weer voornamelijk te vinden in bomen.

Ook wordt een verblijfplaats vaak wisselend gebruikt gedurende het jaar.

BIJLAGE 3

FACTSHEET GIERZWALUW (VOGELBESCHERMING NEDERLAND)

Voedsel

- Vliegende insecten en zwevende spinnen.
- Vangt in het broedseizoen 20.000 insecten per dag voor zichzelf en de jongen.
- In de regel zoeken gierzwaluwen hun voedsel in een straal van 8 km rond de nestplaats.

Nestgelegenheid

- Spleten en gaten in gebouwen, vooral onder daken met dakpannen.
- Komvormig nestje bekleed met onder meer haren, veertjes, sprietjes, zaadpluis en speeksel. Soms geen nestmateriaal.

Broedseizoen

- Van mei tot juli, 1 legsel.
- 2 tot 3 witte eieren.
- Broedduur ongeveer 20 dagen.
- Jongen vliegen na 40 tot 42 dagen uit.

Bijzonderheden

- Gierzwaluwen kunnen wel 20 jaar oud worden.
- Gierzwaluwen bereiken vliegsnelheden tot wel 120 km/uur.
- Tegen de avond verzamelen gierzwaluwen die geen nest hebben zich in groepen en stijgen dan tot een hoogte van drie tot vijf kilometer. Ze laten zich in een soort halfslaap meevoeren op thermiek en cirkelen langzaam naar beneden.
- Op geschikte nestplaatsen komen ze elk jaar terug.
- Nestplaatsen van gierzwaluwen zijn het jaar rond beschermd.

De ideale gierzwaluwomgeving

- De gierzwaluw brengt het grootste deel van zijn leven door in de lucht. Het leefgebied 'aan de grond' is daarom van minder belang dan de hoeveelheid voedsel in de lucht.
- De gierzwaluw is alleen in het broedgebied tijdens het korte broedseizoen.
- In ons land zijn gierzwaluwen voor hun nest volledig afhankelijk van ruimtes in gebouwen. Door sloop en renovatie van oude gebouwen en wijken gaat veel broedgelegenheid verloren.

De helpende hand

- Het bieden van nestgelegenheid is de belangrijkste maatregel om gierzwaluwen te helpen.
- Voorzie bij nieuwbouw of renovatie standaard in nestgelegenheid: nestpannen en/of neststenen.
- Plaats nestpannen en neststenen in groepjes. Gierzwaluwen nestelen meestal in kolonies. Plaats de neststenen bij voorkeur op een hoek of langs de kopse kant van een gebouw op het noorden of oosten.
- De ontdekking van nieuwe nestplaatsen kan worden versneld door het geluid van de gierzwaluw af te spelen. Als eenmaal één nest bezet is, is de kans groot dat de andere ook worden ontdekt door soortgenoten.
- Neem contact op met een Stadsvogeladviseur van Vogelbescherming Nederland voor wijkgerichte maatregelen.

Meer informatie

www.gierzwaluwbescherming.nl

Boek: Bouwprojecten & Gierzwaluwen in Amersfoort (Marjo van der Lelie, gbn@hccnet.nl).

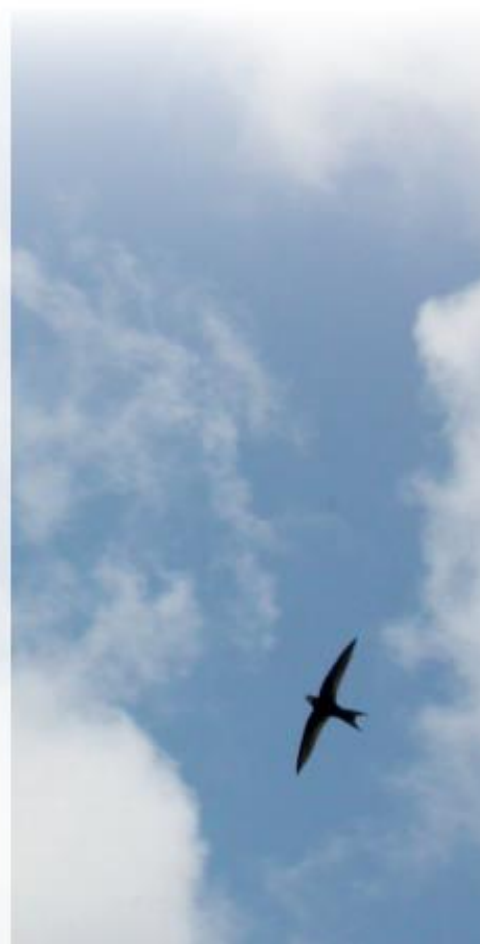
Brochure: Meer vogels in de tuin (Vogelbescherming Nederland).

Boek: Stadsvogels. Bouwen, beleven, beschermen (Tirion).

FOTO: AGAMIR/OLIVIER

Gierzwaluw

BIJLAGE 4

LIJST JAARROND BESCHERMDE NESTEN

Vogels nemen in de Wet natuurbescherming een bijzondere positie in. De basis hiervoor vormt de Europese Vogelrichtlijn, waarin onder meer de bescherming gereguleerd is van alle inheemse en regelmatig voorkomende trekvogels, zodat deze 'kunnen voortbestaan en zich kunnen voortplanten'. De wet natuurbescherming geeft aan dat alle broedende vogels, hun broedplaatsen én de functionele omgeving van de broedplaatsen beschermd zijn tijdens de broedperiode.

Daarnaast zijn er een aantal kwetsbare vogelsoorten waarvan de nesten ook jaarrond zijn beschermd. RVO.nl heeft daartoe in 2009 een (aangepaste) lijst opgesteld met vogelsoorten die dit betreft. Het is een indicatieve lijst die als hulpmiddel gebruikt kan worden bij het bepalen of er voor een ruimtelijke ingreep een ontheffing aangevraagd moet worden en om te kijken welke mitigerende maatregelen nodig zijn. Zie <https://mijn.rvo.nl> (zoeken op jaarrond beschermde nesten). Het is geen uitputtende lijst en op de lijst kunnen uitzonderingen ontstaan waardoor het nest van een bepaalde soort toch niet jaarrond beschermd is. Voor meer informatie kunt u zich richten tot de provincie alwaar de desbetreffende activiteit plaatsvindt.

Er wordt onderscheid gemaakt in vijf categorieën, waarbij de nesten van categorie 1 tot en met 4 jaarrond beschermd zijn en categorie 5 alléén tijdens de broedperiode. Hierbij geldt echter dat wanneer 'zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden' dat rechtvaardigen, ook de nesten van categorie 5 soorten jaarrond beschermd kunnen zijn. Voor deze soorten is daarom vaak ook inzicht nodig in de nesten en rustplaatsen in het plangebied en de omgeving. De onderscheiden categorieën zijn:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, ook buiten het broedseizoen gebruikt worden als vaste rust- en verblijfplaats (Steenuil)
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing of biotoop zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (Roek, Gierzwaluw en Huismus)
3. Nesten van vogels, zijnde géén koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast of afhankelijk van bebouwing zijn. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (Grote gele kwikstaart, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar en Slechtvalk)
4. Nesten van vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Sperwer, Wespendif en Zwarte wouw)
5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen (diverse soorten waaronder Boerenzwaluw, Groene specht en Torenvalk)

BIJLAGE 5
LITERATUURLIJST

Broekhuizen S, e.a., Atlas van de Nederlandse zoogdieren, uitgeverij KNNV, Utrecht 1992

Dijkstra V, R. Janssen, J. Buys & T. van der Meij, 2008. Handleiding voor het monitoren van vleermuizen op zolders. Zoogdierverseniging VZZ, Arnhem 2008

Limpens H, K. Mostert, W. Bongers, Atlas van de Nederlandse vleermuizen, K.N.N.V, Utrecht 1997

Limpens H e.a., Brochure; Met vleermuizen onderweg, Dienst Weg- en Waterbouwkunde en de VZZ, Delft 2004

Limpens H, e.a., Brochure Vleermuizen, bomen en bos, SVB en VZZ, Arnhem 2003

Lange, R, A. van Winden, P. Twisk, J. de Leander & C. Spee, Zoogdieren van de Benelux, Herkenning en onderzoek. Jeugdbondsuitgeverij, 's Graveland 1986

Netwerk Groene Bureaus (NGB), Zoogdierverseniging, Dienst Landelijk Gebied (DLG) en de Gegevensautoriteit Natuur (GaN), Vleermuizenprotocol

Schober, W. & E. Grimmberger, Gids van de vleermuizen van Europa, Azoren en Canarische eilanden, Tirion, Baarn 2001

Twisk P, e.a. Folder; Vleermuizen in en rondom het huis, Zoogdierverseniging i.s.m. Brabants Landschap, Landschapsbeheer Friesland en Stichting Landschapsbeheer Zeeland, 2009

Internet:

www.vleermuis.net
www.vleermuizenindestad.nl
www.vogelbescherming.nl
www.zoogdierverseniging.nl

Kennisdocumenten BIJ12, versie 1.0, juli 2017:

Gierzwaluw
 Gewone dwergvleermuis
 Ruige dwergvleermuis